

FELISBERTO HERNÁNDEZ

**Üleujutatud maja
ja teisi jutte**

Hispaania keelest tõlkinud Mari Laan

SA Kultuurileht

Tõlgitud väljaandest:

Felisberto Hernández

Novelas y cuentos

Selección, notas, cronología y bibliografía: José Pedro Díaz

Biblioteca Ayacucho, Caracas, 1985

Koostanud ja toimetanud Triinu Tamm

Korrektuuri lugenud Lauri Eesmaa

Kujundanud Maris Kaskmann

© Tõlge ja saatesõna. Mari Laan ja Loomingu Raamatukogu, 2023

© Kaanefoto. Vikipeedia, 1922

Kolleegium

Toomas Haug, Tiit Hennoste, Maarja Kangro, Lauri Kitsnik, Hasso Krull,

Maria-Kristiina Lotman, Ilona Martson, Mati Sirkel, Elle-Mari Talivee,

Marek Tamm, Jaak Tomberg, Udo Uibo

Toimetus

Harju 1, 10146 Tallinn

Tel: 627 6425

E-post: LR@loominguraamatukogu.ee

Trükkitud Tallinna Raamatutrükikoda

ISSN 1406-0515

ISBN 978-9916-713-47-1 (trükis)

ISBN 978-9916-713-48-8 (epub)

MINU JUTTUDE VALESELGITUS

Kuna ma olen end ise reeturlikult kohustanud rääkima, kuidas ma oma jutte teen, siis võtan appi välised selgitused. Nad ei ole päris loomulikud, selles mõttes, et nad pole vabad teadvuse sekkumisest. See oleks mulle vastumeelne. Nad ei allu mingile teadvuse kehtestatud teooriale. See oleks mulle äärmiselt vastumeelne. Pigem ütleksin, et see sekkumine on müstiline. Minu juttudel ei ole loogilist struktuuri. Teadvuse pidevast ja rangest järelevalvest hoolimata on ka see mulle tundmatu. Mingil hetkel mõtlen, et kusagil minu sopis võib targata taim. Hakkan teda varitsema, uskudes, et seal sopis on toimunud midagi kummalist, aga et sellel võib olla kunstilist tulevikku. Mul oleks hea meel, kui sellest ideest mingil moel asja saaks. Pean siiski mingi määramatu aja ootama: ma ei tea, kuidas taime tärkama panna või kuidas soodustada tema kasvamist või tema eest hoolt kanda: ma vaid aiman või soovin, et tema lehed oleksid luule lehed; või midagi, mis muutub luuleks, kui teatavad silmad teda vaatavad. Pean hoolt kandma, et ta ei võtaks liiga palju ruumi, et ta ei seaks eesmärgiks olla ilus või jõuline, vaid et ta oleks see taim, kes ta on määratud olema, ja mina pean aitama tal selleks saada. Samal ajal tema kasvab sõltuvalt vaatelejast, kellest ta suurt välja ei tee, kui see tahab talle omistada liiga palju kavatsusi või suuri plaane. Kui ta on taim, kes on päriselt tema ise, siis on temas loomulikku poeesiat tema enese teadmata. Ta peab olema nagu inimene, kes ei tea, kaua ta elab, aga kellel on oma vajadused, oma tagasihoidlik, pisut saamatu uhkus, mis peab näima improviseeritud. Tema ise ei tea oma seadusi, kuigi sisimas on need tal olemas, ja teadvus ei saa neid kätte. Ta ei tea, mil määral ja mil viisil teadvus sekkub, aga lõppkokkuvõttes kehtestab ta siiski omaenda tahtmise. Ja õpetab teadvust olema isetu.

Igatahes kindel on see, et mina ei tea, kuidas ma oma jutte teen, sest igaühel neist on omaenda kummaline elu. Aga ma tean ka, et nad alailma võitlevad teadvusega, et vältida neid võõraid, keda tema neile soovitab.

KEEGI EI PANNUD TULESID PÕLEMA

Palju aega tagasi lugesin kord ühes vanas salongis ette üht oma juttu. Alguses paistis ribakardina vahelt natuke päikest. Siis libises valgus aeglaselt üle inimeste, kuni jõudis lauani, millel olid kallite kadunukeste pildid. Sikutasin sõnu oma ihust välja vaevaliselt nagu katkiste lõõtsadega pillist. Esimeses reas istusid kaks lesknaist, majaperenaised; nad olid väga eakad, aga nende krunnid oli veel päris kohevad. Mina lugesin isutult ja tõstsin sageli pilgu paberilt; aga pidin olema valvas, et mitte vaadata iga kord sama inimest; mu silmad olid juba harjunud pöörduma iga natukese aja tagant kahvatule lapikesele, mis jäi ühe lesknaise kleidi ja krunni vahele. See oli liikumatu nägu, mis veel mõnda aega mäletas ühtsama minevikku. Mõnikord tundusid ta silmad nagu suitsuklaasid, mille taga ei ole kedagi. Äkitselt meenus mulle, et kohalviibijate seas on tähtsaid isikuid, ja ma pingutasin, et jutustusse sisse minna. Kord, kui mu tähelepanu jälle hajus, nägin läbi ribakardina tuvisid mälestussamba peal liikumas. Seejärel märkasin salongi tagaosas noort naist, kes oli pea vastu seina toetanud; tema lainelised juuksed olid väga korratud ja ma libistasin pilgu temast üle, nagu oleks ta taim, mis on kasvanud mahajäetud maja seina äärde. Mul polnud tahtmist jutust aru saada ja selle mõtet edasi anda; aga mõnikord avaldasid sõnad ise ja nende väljaütlemise harjumus mõju, ilma et mina sellesse sekkunud oleksin, ja mind üllatas kuulajate naer. Libistasin uuesti pilgu üle seina vastu toetatud pea ja mõtlesin, et äkki naine märkab seda; seejärel, et mitte olla pealetükkiv, vaatasin mälestussamba poole. Lugesin edasi, aga mõtlesin samal ajal, et mälestussammas peab täiesti süütult kujutama mingit tegelast, keda ta ise ei mõista. Võib-olla mõistab ta paremini tuvisid: ta näis heaks kiitvat, et nad tiirutavad kuju pea ümber ja maanduvad silindrile, mida see oma külje vastas hoidis. Korraga märkasin, et vaatan jälle seina vastu nõjatatud pead ja et naine on silmad sulgenud. Siis pingutasin, et meelde tuletada vaimustust, mida ma tundsin esimestel kordadel seda juttu lugedes; selles loos on üks naine, kes käib iga päev silla juures, lootes enesetappu teha. Aga iga päev tuleb ette mingi takistus. Kuulajad naersid, kui ühel ööl tegi keegi naisele abieluettepaneku ja ta seepeale ehmunult koju jooksis.

Naine seina ääres naeris samuti ja keeras seinal pead, justnagu pikutaks padjal. Mul oli juba tekkinud harjumus juhtida pilk naise

pealt ära ja siis mälestussambale. Tahtsin mõelda tegelasele, keda mälestussammas kujutas; aga mulle ei tulnud midagi tõsiseltvõetavat pähe; võib-olla oli selle tegelase hing samuti kaotanud tõsiduse, mis tal eluajal oli olnud, ja mängis nüüd tuvidega. Üllatusin, kui mõned mu sõnad jälle nalja tegid; vaatasin lesknaisi ja nägin, et keegi oli ilmunud kurvema olekuga proua suitsustesse silmadesse. Ühel korral, kui pöörasin pilgu kõrvale seinale toetatud pealt, ei vaadanud ma mitte mälestussammast, vaid kõrvaltuppa, kus uskusin ühe laua peal nägevat tuleleeke; mõned inimesed järgisid minu pilku; aga laual oli ainult vaas punaste ja kollaste lilledega, millele paistis natuke päikest.

Kui jutt sai loetud, puhkes tohuvabohu ja inimesed kogunesid minu ümber; nad avaldasid arvamust ja keegi härra hakkas rääkima lugu ühest teisest naisest, kes oli enesetapu teinud. Ta tahtis end ilmekalt väljendada, aga ei leidnud sõnu; pealegi rääkis ta ümber nurga ja kõrvalepöigetega. Vaatasin teiste poole ja nägin, et nad kuulavad kärsitult; me kõik seisime püsti ega osanud oma kätega midagi peale hakata. Korratute lainjate juustega naine oli lähemale tulnud. Vaatasin teda ja siis mälestussammast. Ma ei tahtnud lugu kuulata, sest sõnu taga ajava mehe pingutus valmistas mulle piina: justkui oleks mälestussammas hakanud kätega vehkides tuvisid eemale peletama.

Minu ümber seisvad inimesed pidid paratamatult kuulama lugu jutustavat härrat; tema rääkis saamatu visadusega, justkui tahaks öelda: „Ma olen poliitik, ma oskan improviseerides kõnet pidada ja samuti oskan ma jutustada huvitavat lugu.“

Kuulajate seas oli üks noormees, kelle laubal oli midagi imelikku: see oli tume triip tugevalt taandunud juuksepiiril; ja seesama toon – nagu oleks äsja tihedat habet raseeritud ja puuderdatud – ulatus meelekohtadele. Vaatasin korratute juustega naist ja nägin üllatusega, et ka tema vaatas minu juukseid. Ja siis lõpetas poliitik oma loo ja kõik plaksutasid. Mul polnud tahtmist teda kiita ja üks lesknaistest ütles: „Palun võtke istet.“ Me kõik istusime ja kuuldus üleüldine kergendus-ohe; aga mina pidin uuesti püsti tõusma, sest üks lesknaistest tutvustas mulle laineliste juustega noort naist: selgus, et see on nende vennatütar. Mind kutsuti istuma suurele kolmeinimesediivanile; ühele poole istus vennatütar ja teisele poole raseeritud laubaga noormees. Vennatütar tahtis rääkima hakata, kuid noormees jõudis ette. Ta oli tõstnud ühe